

skiss 2011-06-22

n y f i s k e l ä g e

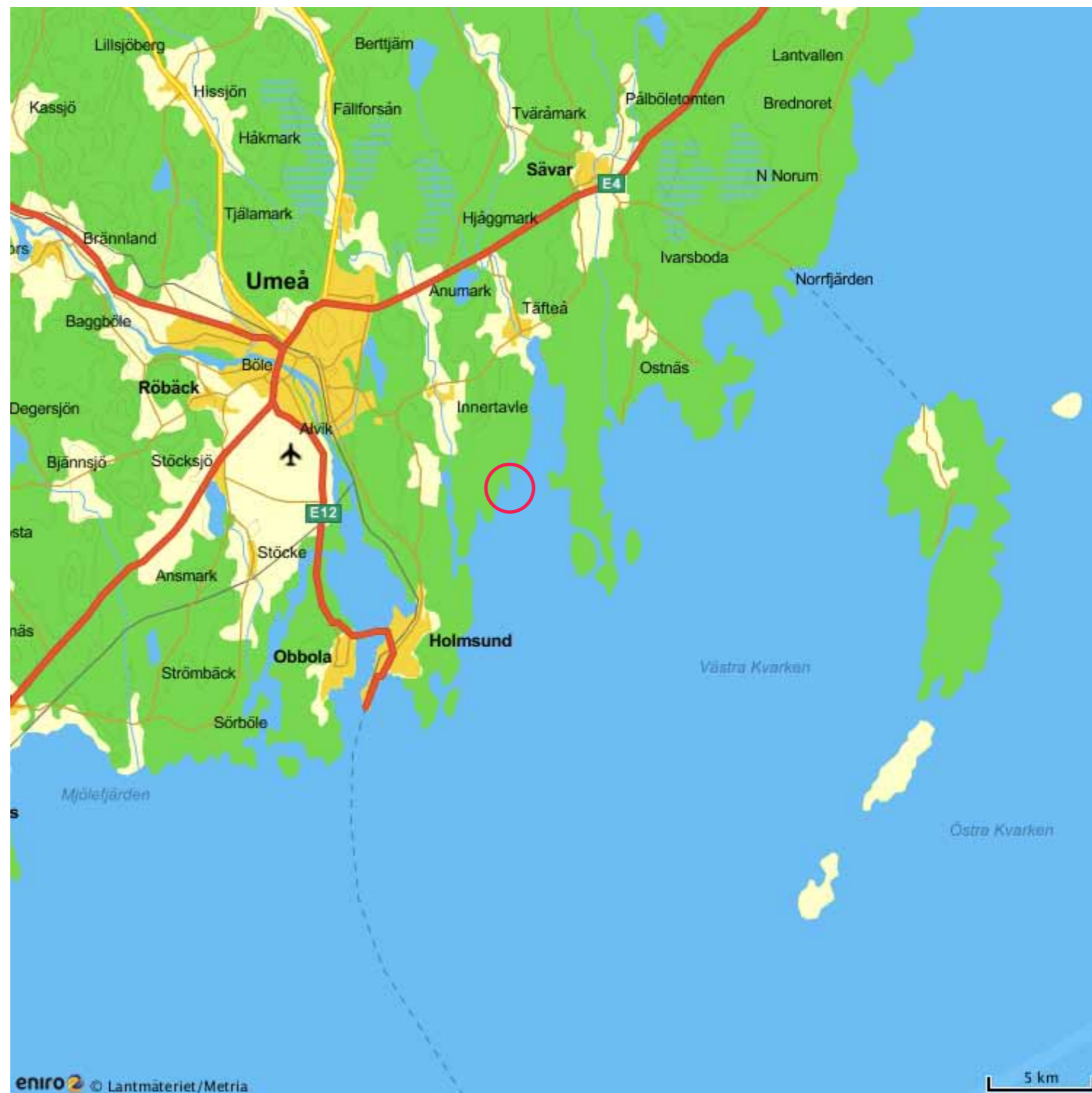
ULTERVIK

- 2 Uppdraget
- 3 Mer genuint – mer hållbart
Plats för olika kynnen, olika kassor
- 4 Planformer för både-och
- 5 Varianten Rundby/Klungby
- 6 Varianten Radby
Båtkvarter - vintertid båtuppställning, sommartid mek och parkering
- 8 Både bebyggelse och strandskydd
Rundbyar vid inre vatten
- 9 Muddring – tidigare reaktivt, nu också proaktivt
- 10 Det växande huset, de växande husen
- 12 Detaljplan med omvänd prickmark
Antalet hemarbetande ökar, antalet dubbelboende ökar
- 13 Knytning till Sillviken ger betingelser för busslinje
- 14 Profilering av bygden och av staden Umeå
- 16 Etapper
- 20 Tekniska system – individuella, lokala och samordnade
Parkering
Bad och Festplats
Dragfärja
- 21 Arkitektur - typologier
- 23 Gatusektioner
- 24 Fåglar och mygg
Naturreservatet
Klimatförändringar
- 27 Service
Huvudmannaskap
Annans mark
- 28 Ytor och antal
Sammanvägning av de olika förslagen

Uppdraget

Andreas Lindberg gav hösten 2010 Arken SE Arkitekter AB i uppdrag att göra en studie över fritidsbebyggelse vid Ultervik, en vik till Täftefjärden, ca 10 km norr om Umeå.

Arbetet utförs i samband med den samrådsfas som pågår för kommunens kustplan, och ska ses som en illustration på den potential till näringsfång som kustlandskapet utgör.

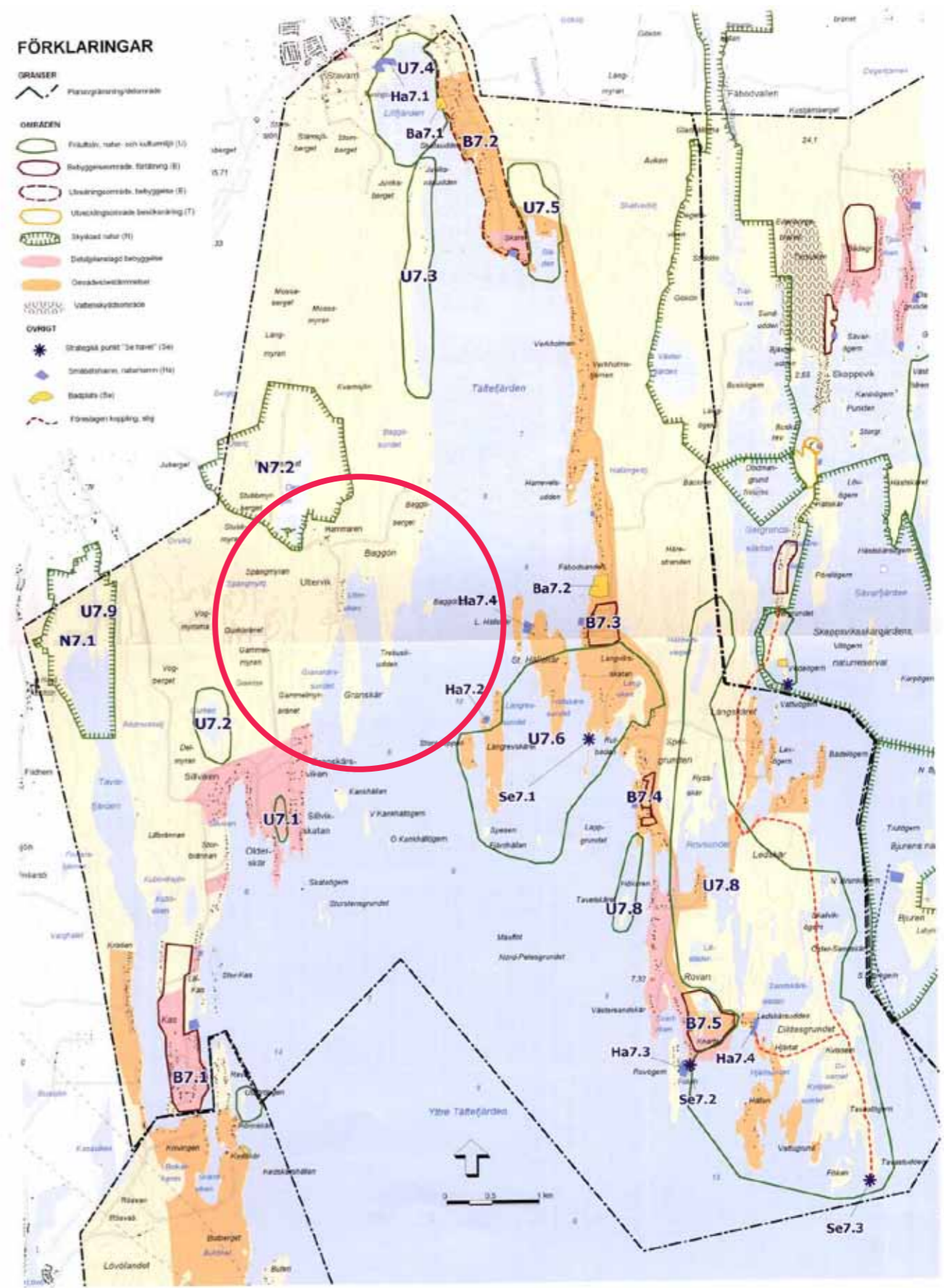
Mer genuint – mer hållbart

Idén med detta nyfiskeläge i Ultervik är att skapa komplement till den gängse sort av sommarstugor på stora tomter som fn kännetecknar havsvikarna i denna del av Västerbotten.

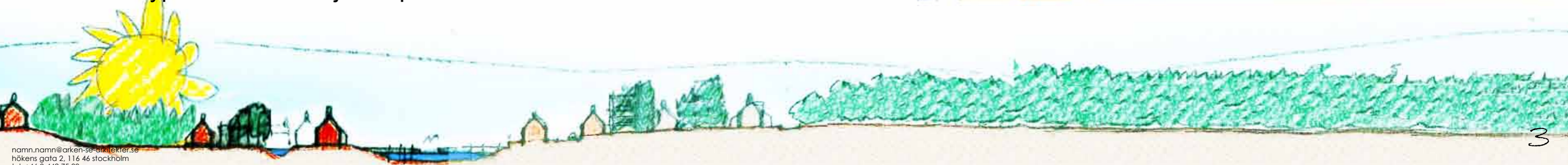
Syftet är tvåfalt, dels behövs alternativ som knyter an till charmen i fiskelägen och kustbyar, dels behöver det växande Umeå en strategi för ett mer effektivt och skonsamt nyttjande av den resurs som våra kuster och havsvikar utgör.

Plats för olika kynnen, olika kassor

Planillustrationen visar en bredd av tomt- och hustyper. Här ska erbjudas plats för

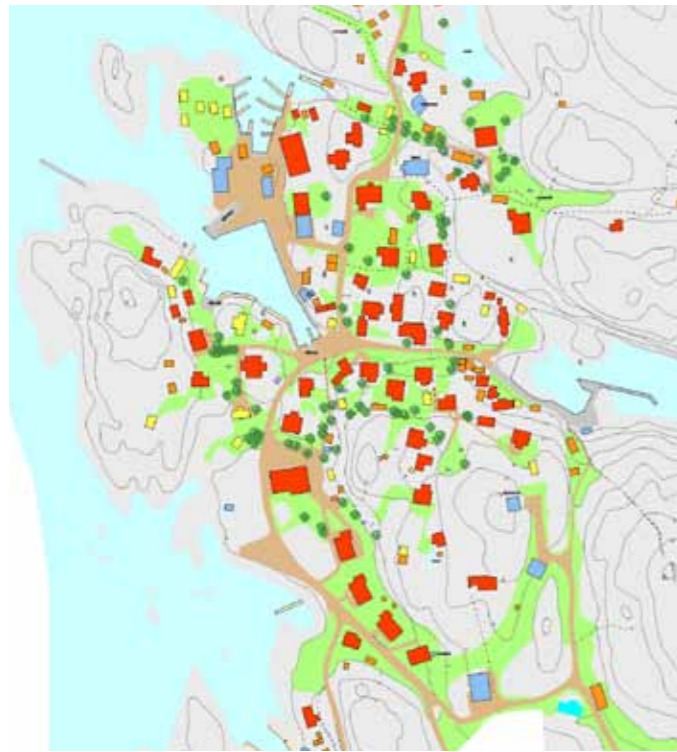
utdrag
ur samrådshandling för kust-
plan
2010

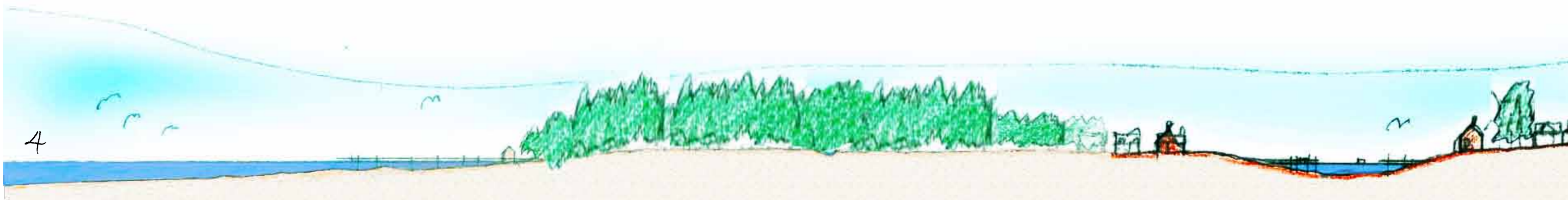
en bredd av kynnen, allt från smått till stort, allt från bohemiskt till elegant. Här ska den händige kunna börja med ett enkelt bashus för att sen kunna bygga till efter växande familj och kassa. Här ska också finnas plats för den mindre händige som vill flytta in i nåt färdigt, antingen vid bryggorna i ett "nyfiskeläge" eller mer ensligt med vy över skog och strand.

Den nya bebyggelsen avser att ge intressanta alternativ till fritidsboende, allt från fiskelägets täthet till undantagsstugor intill storskogen - och samtidigt utgöra en mer markeffektiv och ekologiskt mer skonsam form än den uppradning av sommarstugor på stora tomter som under de senaste halvseklerna ätit stora kustremсор.

Planformer för både-och

Planillustrationen visar olika exemplifieringar på ovan antydda paradox, dvs det till synes motstridiga i att vi behöver mer plats för drömmar om fritidsboende och samtidigt ett mer hållbart hushållande av våra kustremсор, våtmarker och biotoper. Formeln ligger i formen, i bebyggelseformerna. Vi anknyter till tre klassiska byformer: rundbyn, klungbyn och radbyn.

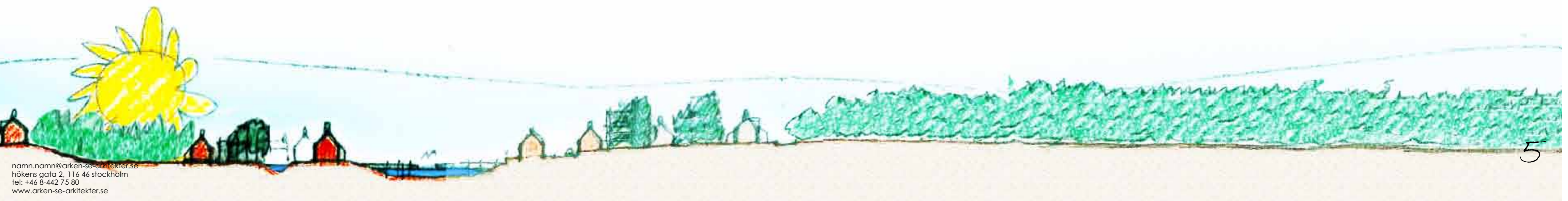

Varianten Rundby/Klungby:

Två bågformade stråk skapar tomter med två olikartade sidor, utåt mot skogen, inåt mot ett stort tun. Här, längs de två bågformerna, uppstår tomtlägen för dem som vill "bo i skogen". I mötena mellan de två bågformerna läggs tätare tibblen, klungor av hus, där platser erbjuds för dem som vill "bo i byn", "bo i fiskeläget". Mötet mellan husbågen och husklungan ges formen av torg, brygga eller slip – allt efter läge visavi vattnet eller skogen. Vägarna görs nätta och varierade för att uppfordra till stillsamt körbeteende. De ligger ömsom på insidan, ömsom på utsidan, av bytunen för att ge husen olika lägeskvalitéer.

En första etapp

Borgå

Varianten Radby:

Radbyn har här, liksom i de flesta varianter av klassiska radbyar, i sitt inre en uppdelning av "mangårds- och bruksbyggnader". Det som förr, t ex i Täfteås anrika struktur, var en uppdelning med mangårdsbyggnad mot bygatan, därefter fähus runt gårdstun, sen betesängar ner mot ån respektive bäcken, det har här vid Täftefjärden getts formen av tvådelade byvägar med stugor utåt fjärden respektive inåt skogen och däremellan en serie båtquarter.

Båtquarter - vintertid båtuppställning, sommartid mek och parkering

De illustrerade båtquarteren omges av plank. Här ryms vintertid båtuppställning. På sommaren kan delar nyttjas som parkering för gäster, för turisten med husbil eller husvagn. Längs båtquarterens sidor visar illustrationen lägen för båtbodas, förråd och verkstadsytor. Hit kan en firma för båtservice lockas. Här kan man vid mötet med bryggan och slipen hitta lägen för att sälja drivmedel.

Med denna strategi kan båtuppläggnen inte bara öka den marina stämningen, utan också ge betingelser för verksamheter – som motsats till praxisen att lägga båtuppställningar i nån obskyr oövervakad

Holmön
ark Olle Forsgren

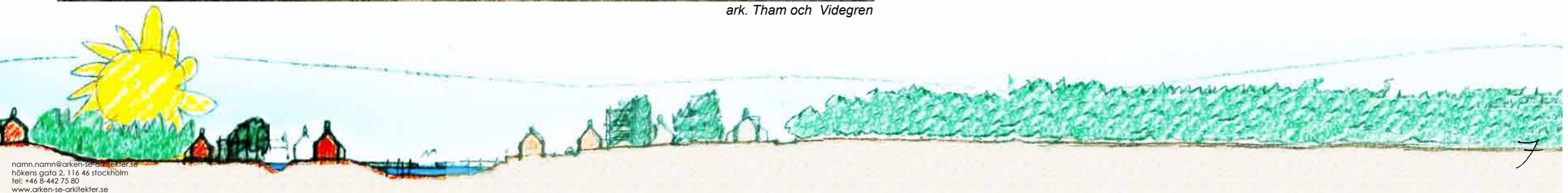

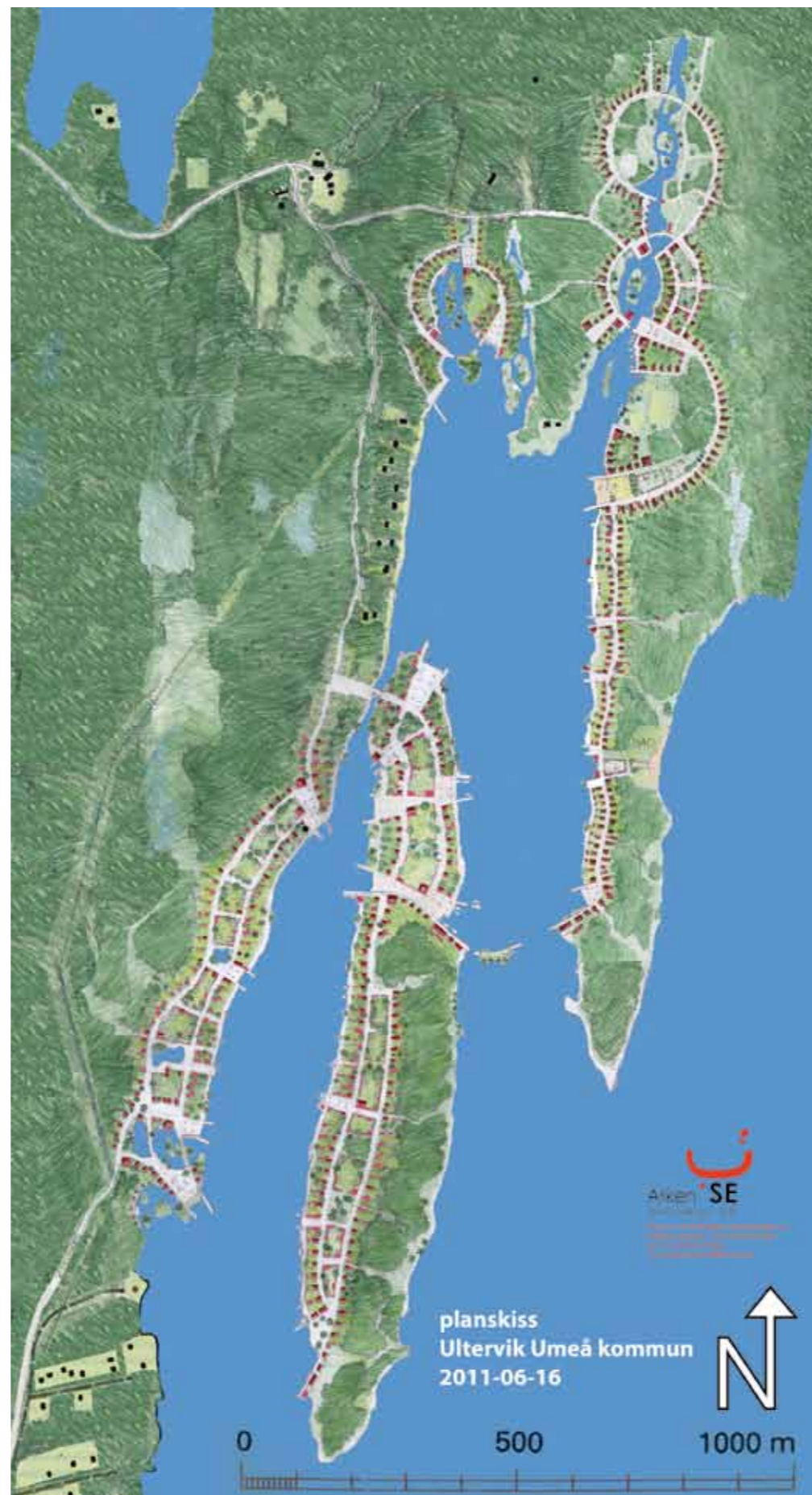

Nacka Strand ark Nyréns

ark. Tham och Videgren

baksida av staden. Där båtägare tvingas turas om i nattliga brandvaktspass. Med denna mix finns det alltid vakande ögon i olika delar av nyfiskeläget.

Både bebyggelse och strandskydd

Illustrationen visar olika närheter till fjärd och sidovikar, 100m mot stora Täftefjärden, 5-15m inne i sidovikarna. Strandskyddets grundidéer om att säkra stråk för "det rörliga friluftslivet" och för "spridningskorridorer för flora och fauna", ligger bägge som grund. Överallt ska man kunna röra sig längs vattnen. Måtten har varierats: mot stora fjärden illustreras alltså 100 m grön zon, mot inre sidovikar är måtten nättare – här rör man sig längs strand, bryggor och kajer. Här och var har man också ett båthus eller ett klubbhus utanför strandpromenaden.

Rundbyar vid inre vatten

Rundbyar i olika varianter har illustrerats runt de våtmarker och strandängar som uppstått allt eftersom landhöjning och havsnivåer ändrats. Strandängarna ligger idag ömsom torra, ömsom under vatten. Karaktären av våtmark har ändrats allt eftersom landhöjningen framskridit. Den fortskridande globala uppvärmningen kan delvis fördröja, delvis vända, förloppet. Förväntade fluktuationer kommer att ge det här strandlandskapet nya egenskaper

och nya strandlinjer. Vi har illustrerat hur en del av dessa våtmarker kan ges en ny funktion som "inre vatten". Det föreslås ske genom att omfördela mark i de låglänta delarna inom "rundbyarnas" stora tun för att åstadkomma ett varierat nytt landskap med öppna vattenytor, öar och ängar.

Muddring – tidigare reaktivt, nu också proaktivt

Landhöjningen har tidigare föranlett muddring. Dels i Ulterviken för att säkra ankomst till bryggor, dels i Granskärssundet för att behålla Granskär som ö. Fler muddringar lär behövas. Vad som nu här föreslås är att nyttja muddringen också som ett medel att forma mer användbara vattenrum. Längst inne i Ulterviken och längs det igenvuxna Baggösundet visas i våtmarkerna fyra varianter av rundbyar runt nya innervatten.

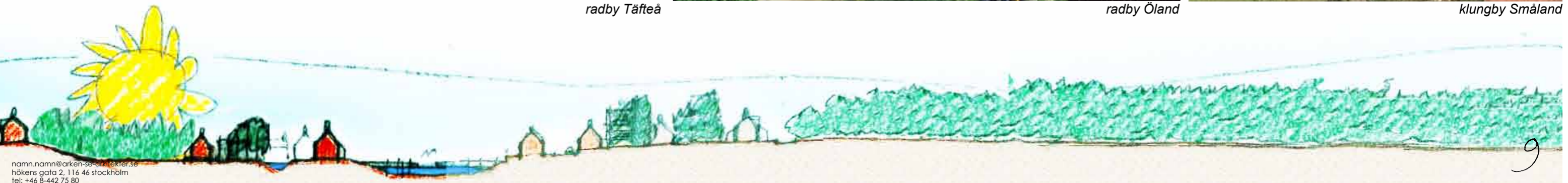
radby Täfteå

radby Öland

klungby Småland

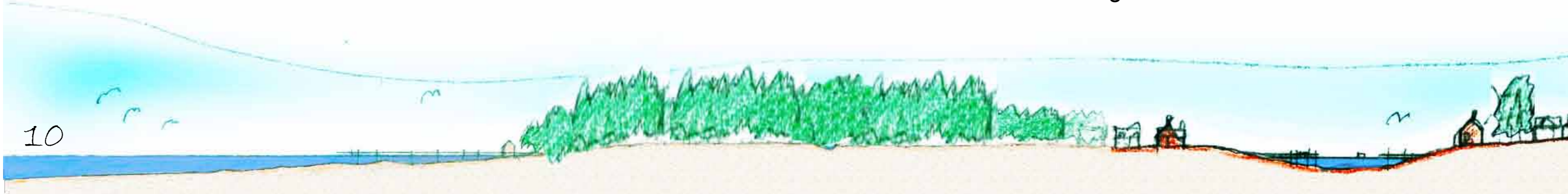
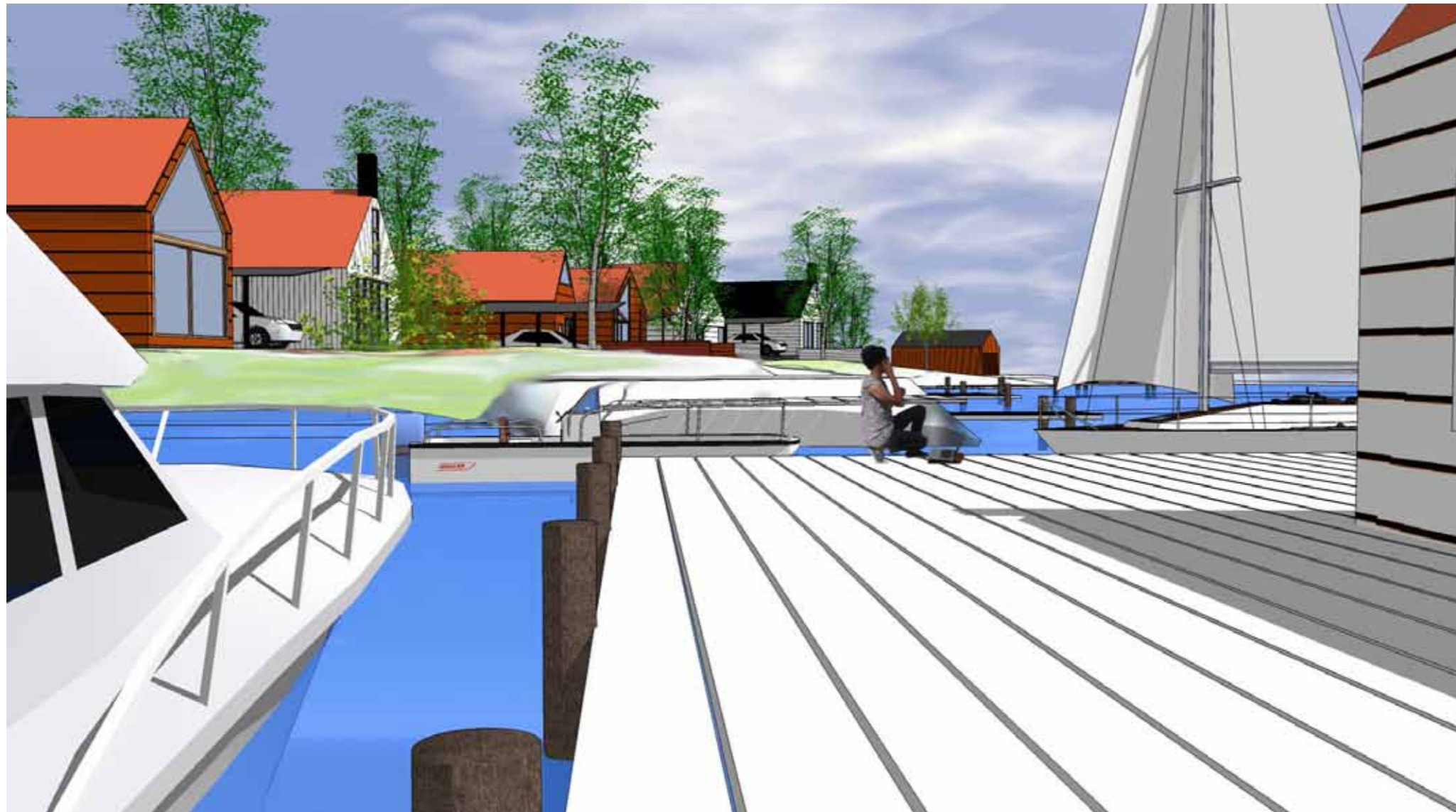

Idén är att muddringens massor omfördelas på plats. Överskott blir öar, delvis nåbara av människor, delvis sparade för fåglar och vilt. De här inre vattnen kan arbetas fram i torrt skede, varefter vattnet släpps på. Bra referensexempel på den metoden är Ebeltoft i Jylland och Vändburgsviken på Gotland.

I strandskyddsdiskussionen kan rundbyarna anföras som de som "ligger mest inomskärs", alltså inom dagens kustlinjer. Kanske bör en av rundbyarna därför utgöra en första etapp där kvalitéerna i idén "nyfiskeläge Ultervik" förs upp till bevis.

Det växande huset, de växande husen

Illustrationen betonar variation, mix, blandning. Skälen är flera. En bra bebyggelse är en bebyggelse som utgör lockelse för olika slags människor. Planformen ger betingelser för växt på de enskilda tomterna. Några kan börja med en basenhet som sen växer efter kassa och behov. Plats för självbyggare och små entreprenörer intill större operatörer gynnar nyttjande av lokala krafter. Och nyttjande av lokala byggmaterial. Mixen kan främjas av regler om att alla hus i nåt avseende bör/måste avvika från intilliggande hus – en idé som används i våra bomässor med trevliga effekter.

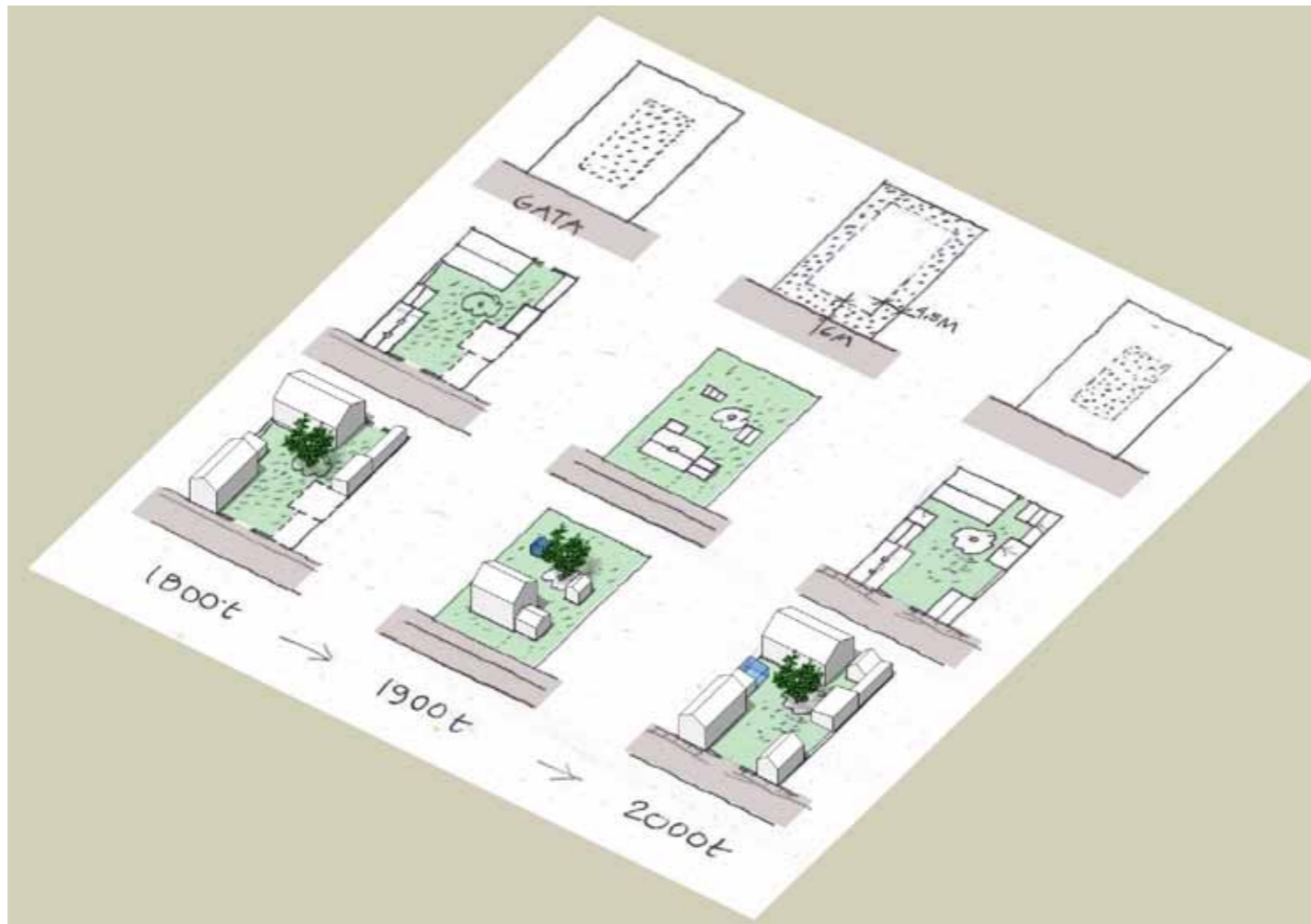

”Prickmarksteorin”

Bytradition över stora delar av världen och historien grundar sig på att man bygger mot gata och har ett gårdstun i tomtens mitt. Under 1900-talets modernism vändes detta till sin motsats.

”Ulterviks-byggrätten” återknyter till den anrika bytraditionen. Alltså med mer hus längs bygatan.

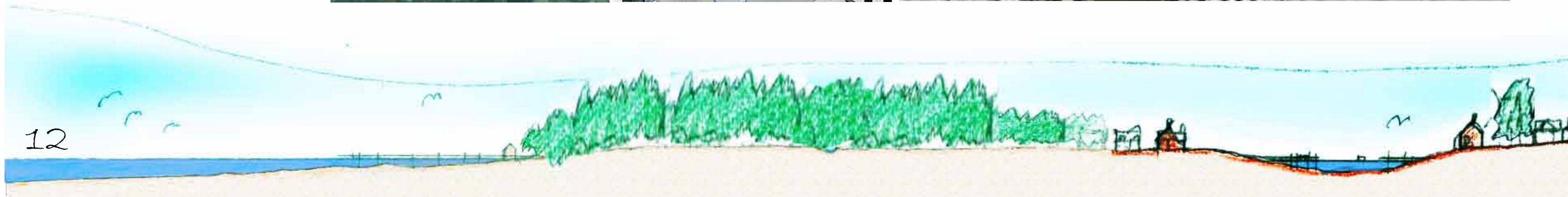

Detaljplan med omvänd prickmark.

Detaljplanen bör styra hur husen visar en godsida mot stråk, torg och bryggor. På byars vis. Tomternas byggrätt föreslås ske enligt seklers praxis med bebyggelse runt gårdstun, dvs motsatsen till modernismens praxis med byggförbud längs tomtgränserna. Detaljplanen bör baseras på principen ”fin sida - fri sida”, dvs krav på gatusidan och stor frihet mot gårdstun och storskog.

Antalet hemarbetande ökar, antalet dubbelboende ökar

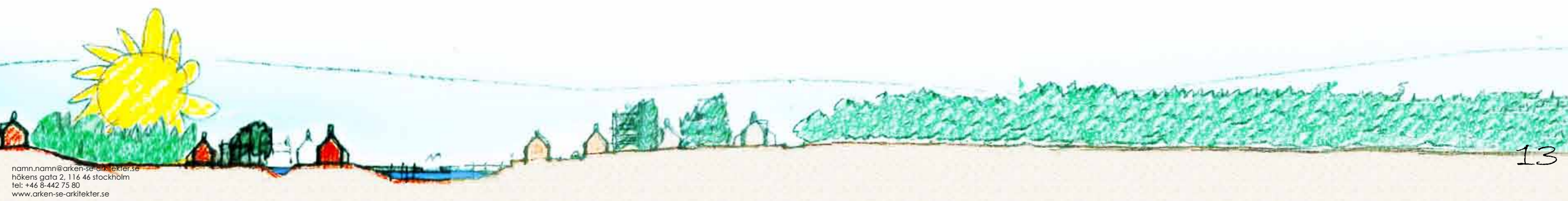
Den antydda idén om mix och blandning bör också bejaka det faktum att det som förr kallades sommarstugor, först övergick

till att kallas fritidshus och sen blivit del i det som numera kallas dubbelboende. Välisolerade hus tenderar att nyttjas allt större del av året. Andel hemarbetande i landet närmar sig miljonen. Datatekniken gör det attraktivt att nå eller ett par dar i veckan arbeta hemifrån. Ultervik ligger attraktivt nära både kust, skog och stad. Kruxen ur hållbarhetssynpunkt är möjligen en del av infrastrukturerna. Av det skälet redovisas här ett upplägg som ska kunna bära hållbara betingelser för trafik, energi och service.

Knytning till Sillviken ger betingelser för busslinje

Ultravik lockar till mycket: stugor, bad, besök i naturreservat, sportfiske och båt-liv. För att ge betingelser för en hållbar reseprofil illustreras projektet "nyfiskeläge Ultravik" i en form som ska ge god tillgänglighet, både för det nya och det som finns på plats idag. Illustrationen visar hur bebyggelse längs Granskärsviken kan knyta an till Sillviken. De nyligen formade reservatet runt Degersjön ges på köpet en radikalt förbättrad tillgänglighet.

salteriet Täfteå

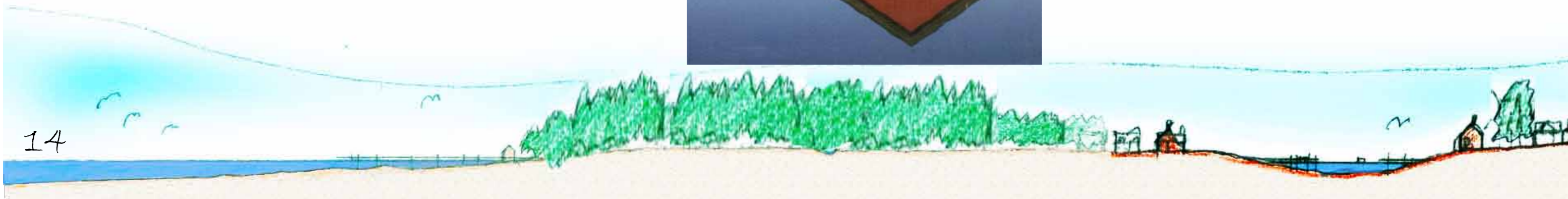
Ulvön

Profilering av bygden och av staden Umeå

Ett växande Umeå kan ges många former. Ultervik föreslås bli en del av profileringen av stor-Umeå som en bygd med starka marina traditioner. Bebyggelsemönster har under århundraden eller årtusenden varit vattenknutna. Modernismens epok med "bostadsområden" ute i skogsbackar och på åkermark runt städerna har varit en parentes som inte gett likartade kvalitéer. Idén om att fritid är nåt separat som försiggår i "fritidsområden" torde eller borde bli en motsvarande parentes. Människor vill uppleva vattnets rogivande och livgivande kvalitéer under dygnets, veckans och livets alla olika skeden. Snart hundra år av enklaver för boende, arbete och service visar också att det var svårt att få till attraktiva miljöer utan hjälp av Moder Natur och Fader Historia.

Ultevik föreslås med detta projekt "nyfiskeläge Ultervik" bli en bebyggelse som är både mer exotisk, mer traditionsburen och mer hållbar.

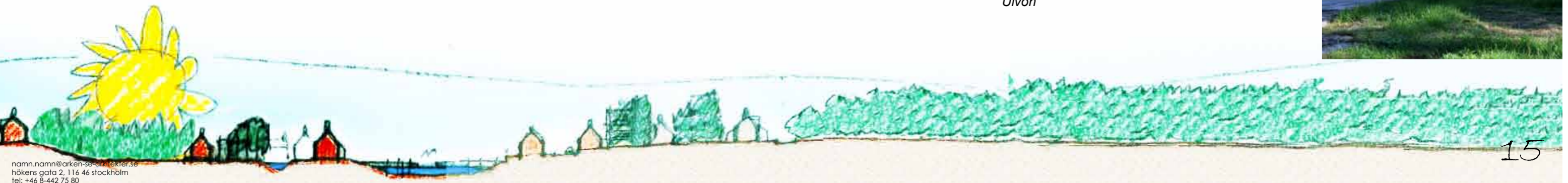
ark Wingårdh

Täfteå

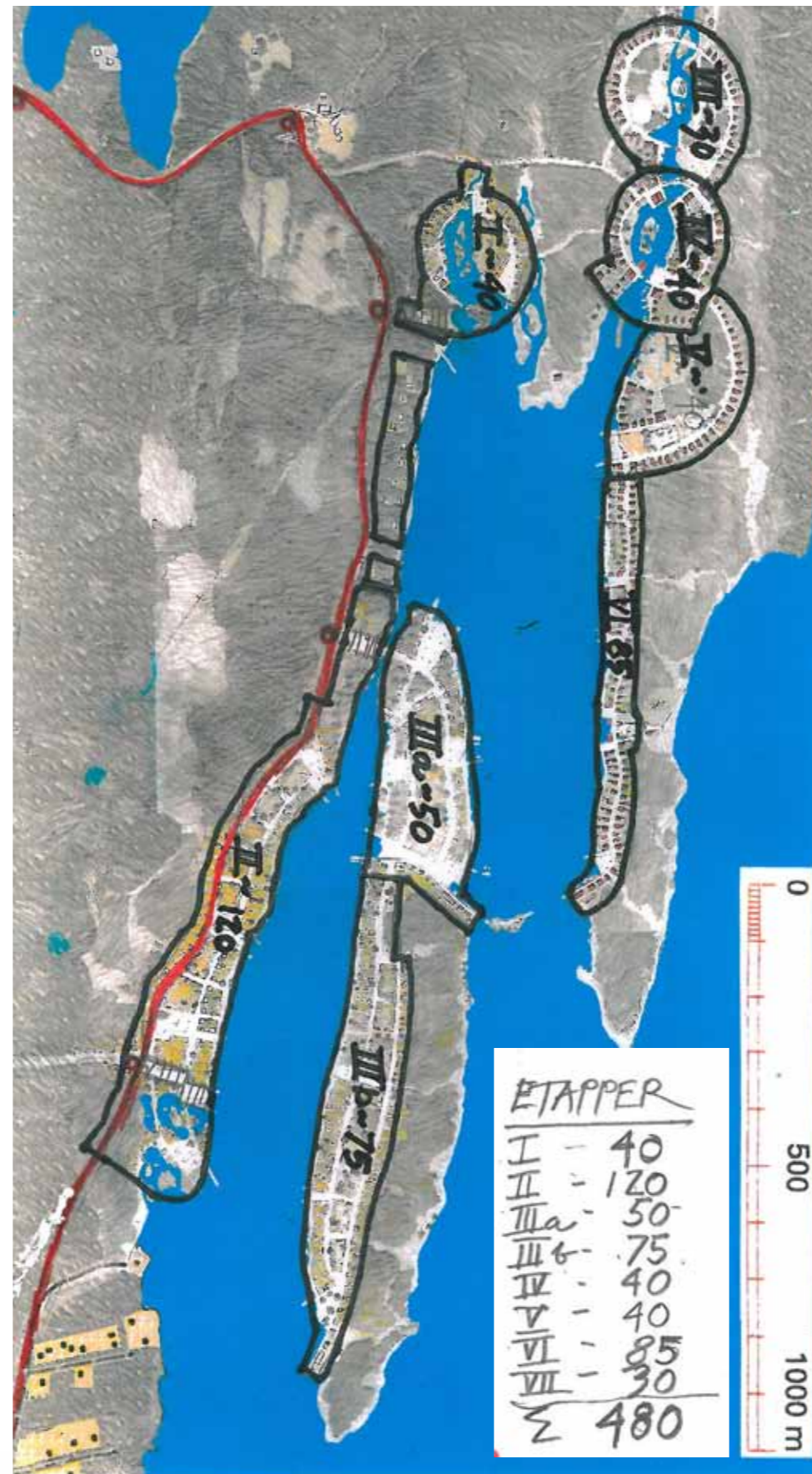

Ulvön

Nyfiskeläge Norrfällsviken Gillark/Arken

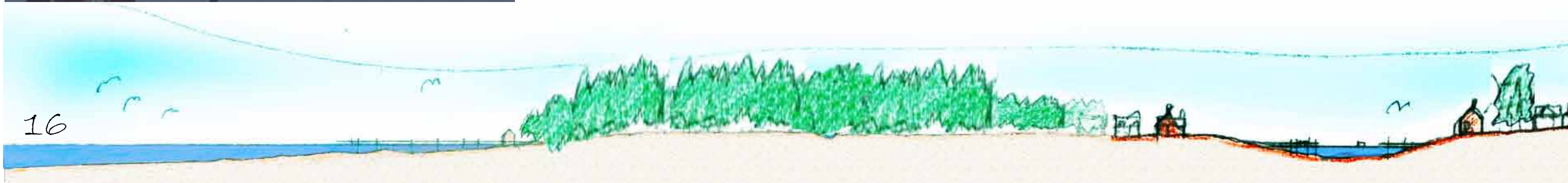

Etapper

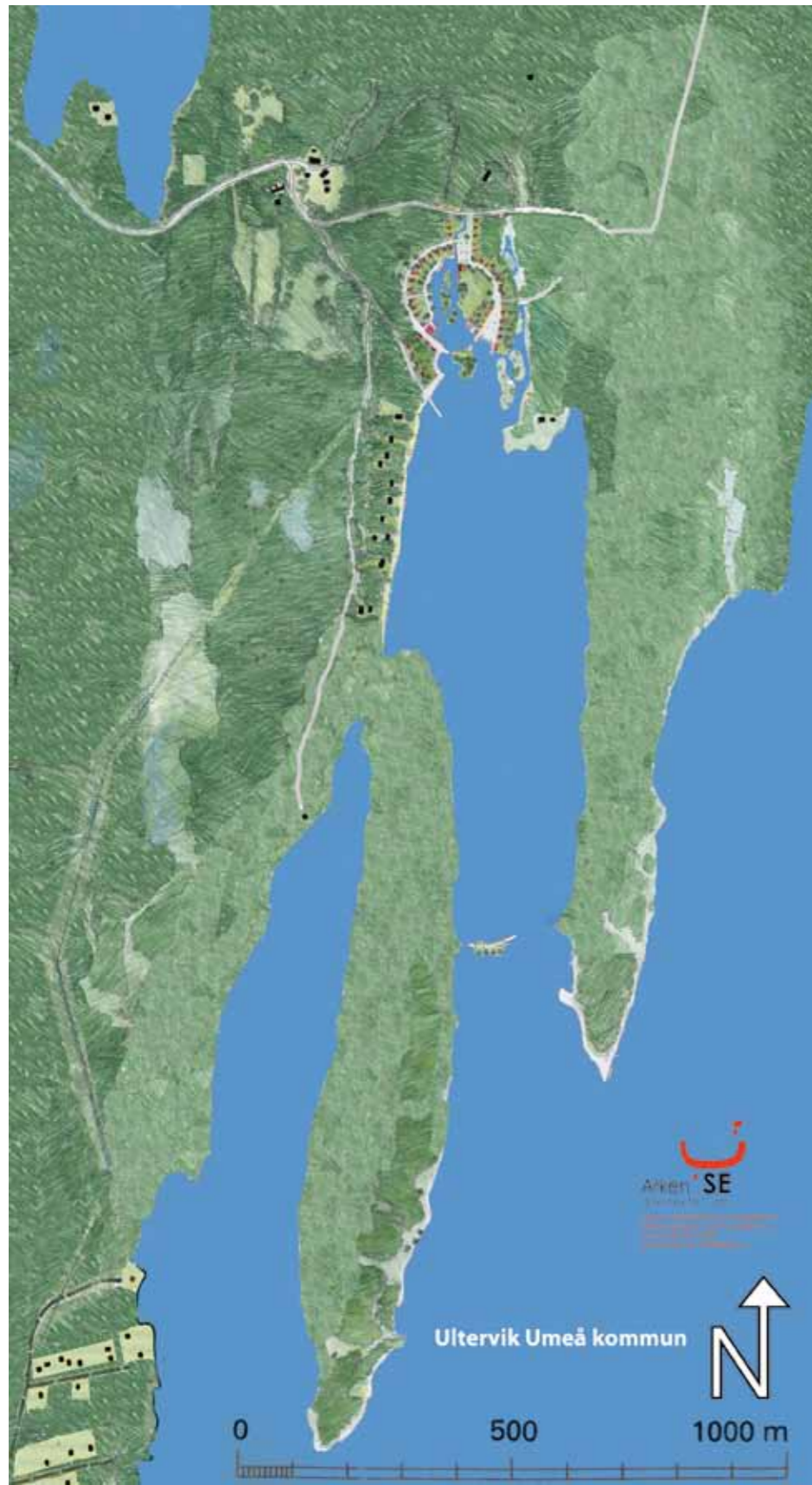
Illustrationen visar en samlande struktur, men med olikartade delar för att främja olika karaktärer.

En första etapp med en rundby i Ultervikens inre del ger många fördelar. Den rundbyn skulle ligga vattenanknuten, men inom nuvarande strandlinje. Det förhållandet kan snabba på beslutsgången. En följande etapp kunde vara stråket ner längs Granskärsvikens västra sida. Ett gott skäl för det är att man därmed kunde bygga upp en effektiv linje för infrastrukturer, få en knytning till Sillviken, och därmed betingelser för en ev bussförsörjning. Alternativt kunde nån av de tre rundbyarna vid Baggösundet påbörjas som etapp två.

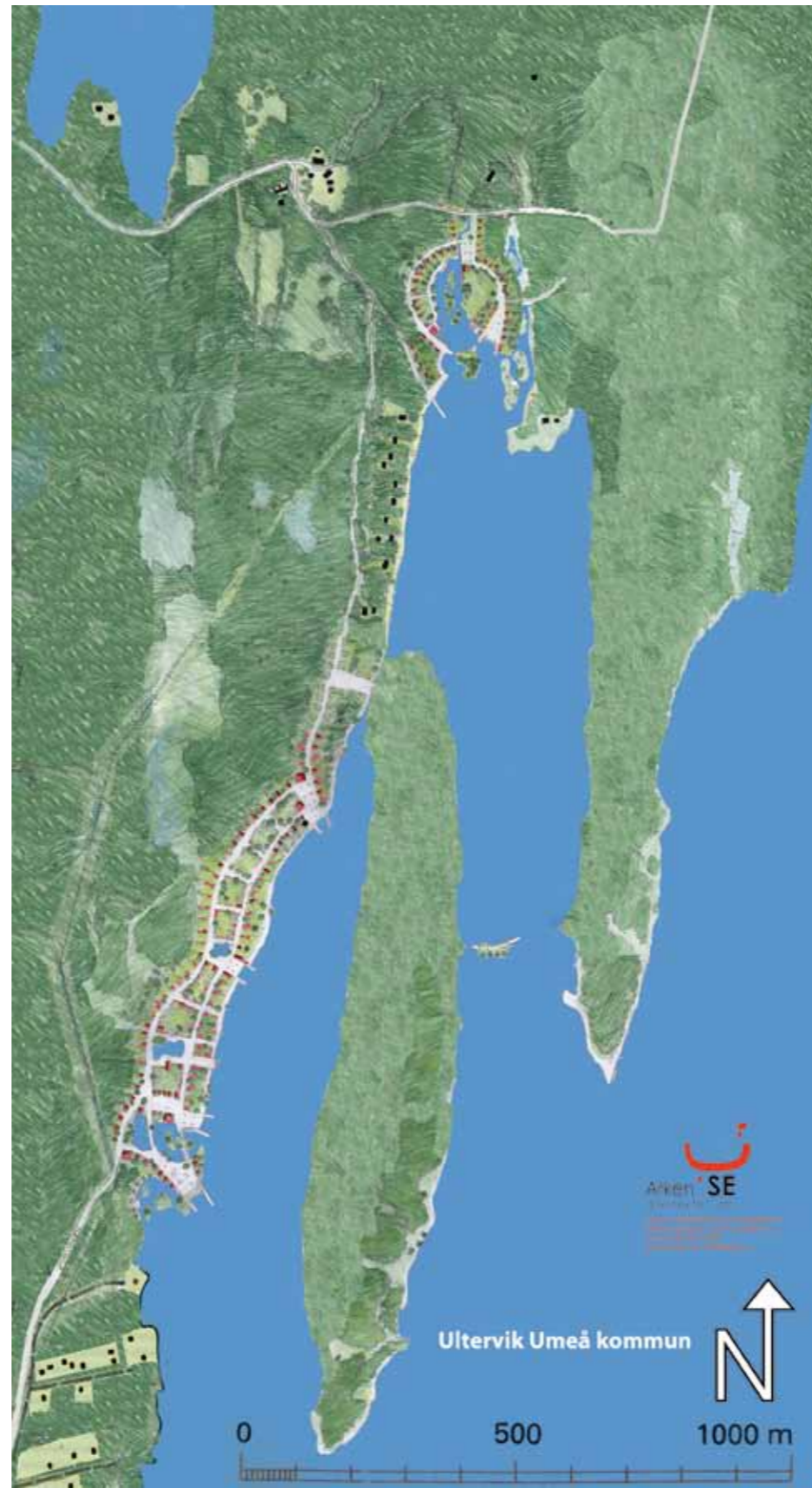
Strategin "börja längs ut och backa inåt" är ännu ett alternativ för etappindelning. Det brukar förespråkas för att minska störningar och för att hindra att de först etablerade bildar NIMBY-grupper mot fortsatt växt.

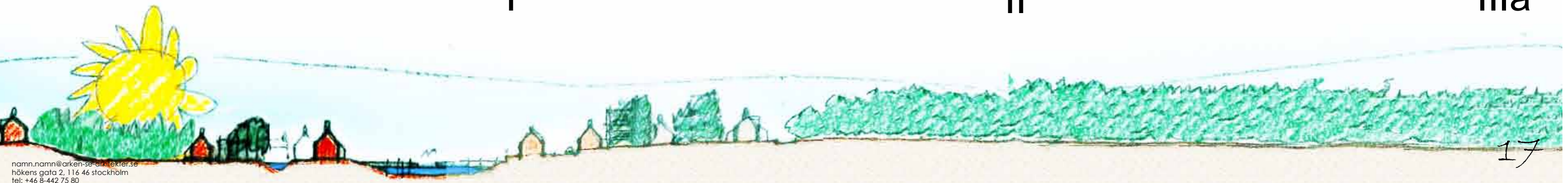
I

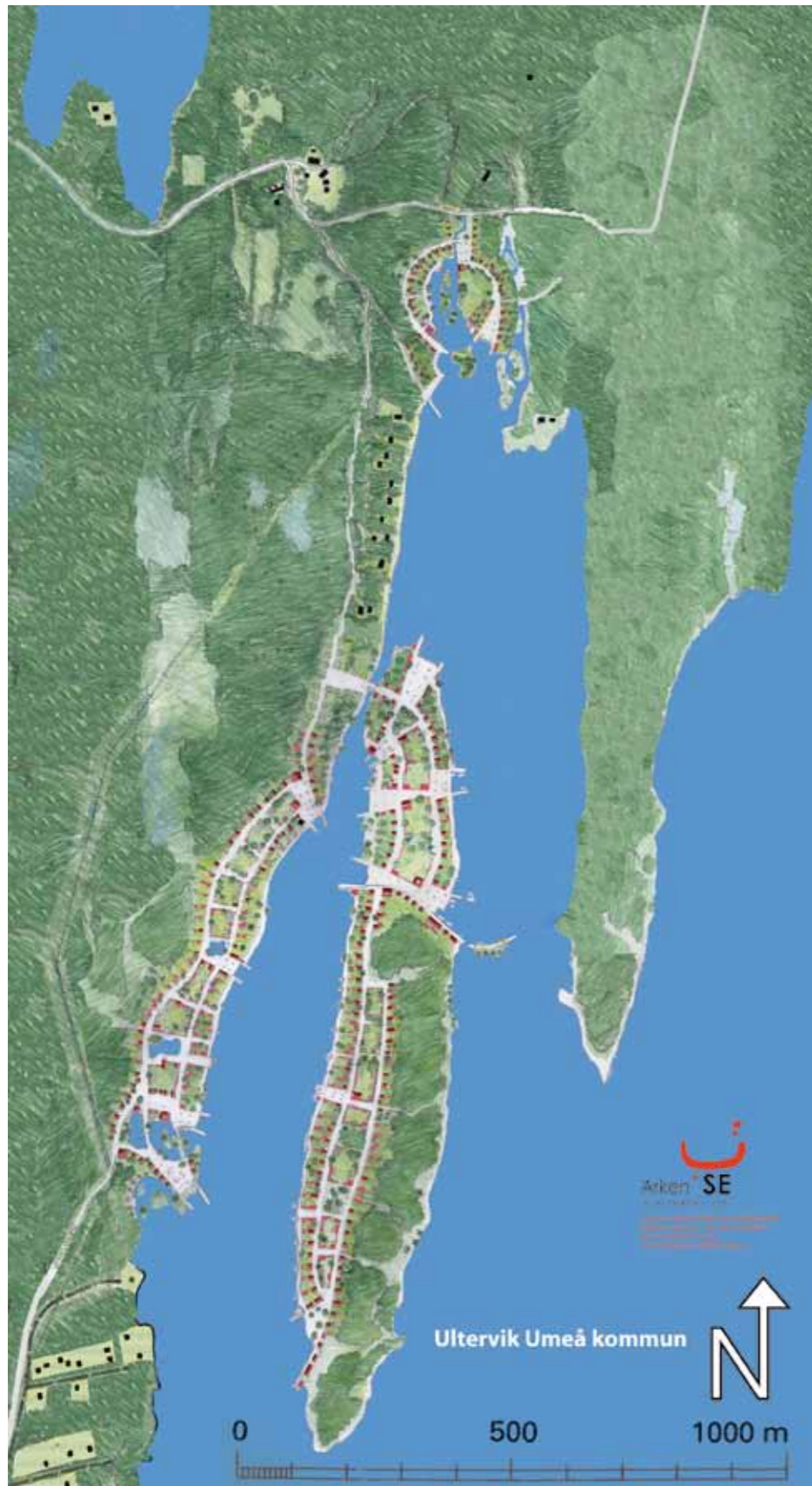

II

IIIa

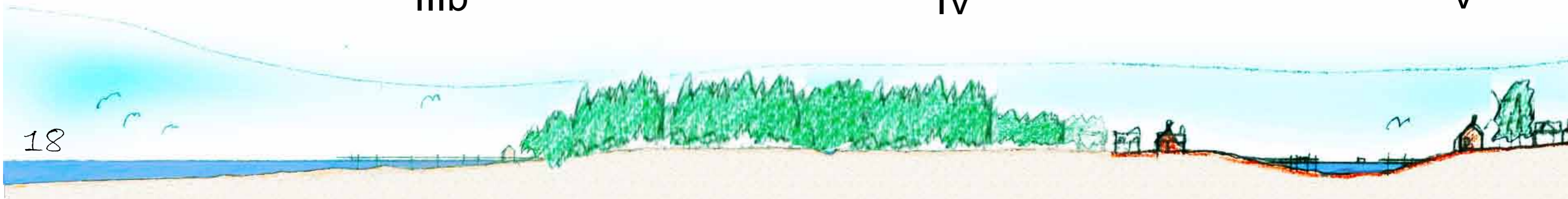
IIIb

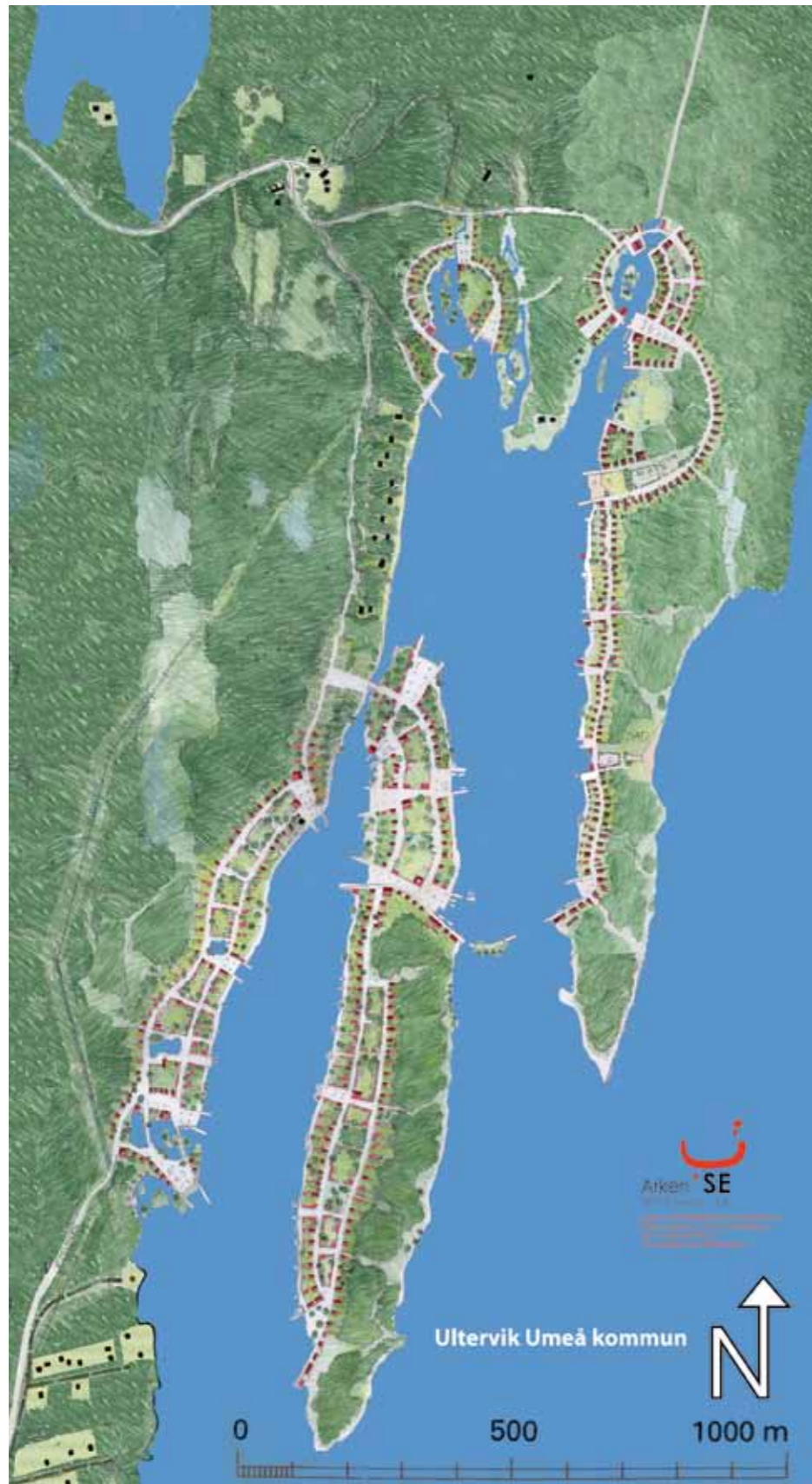

IV

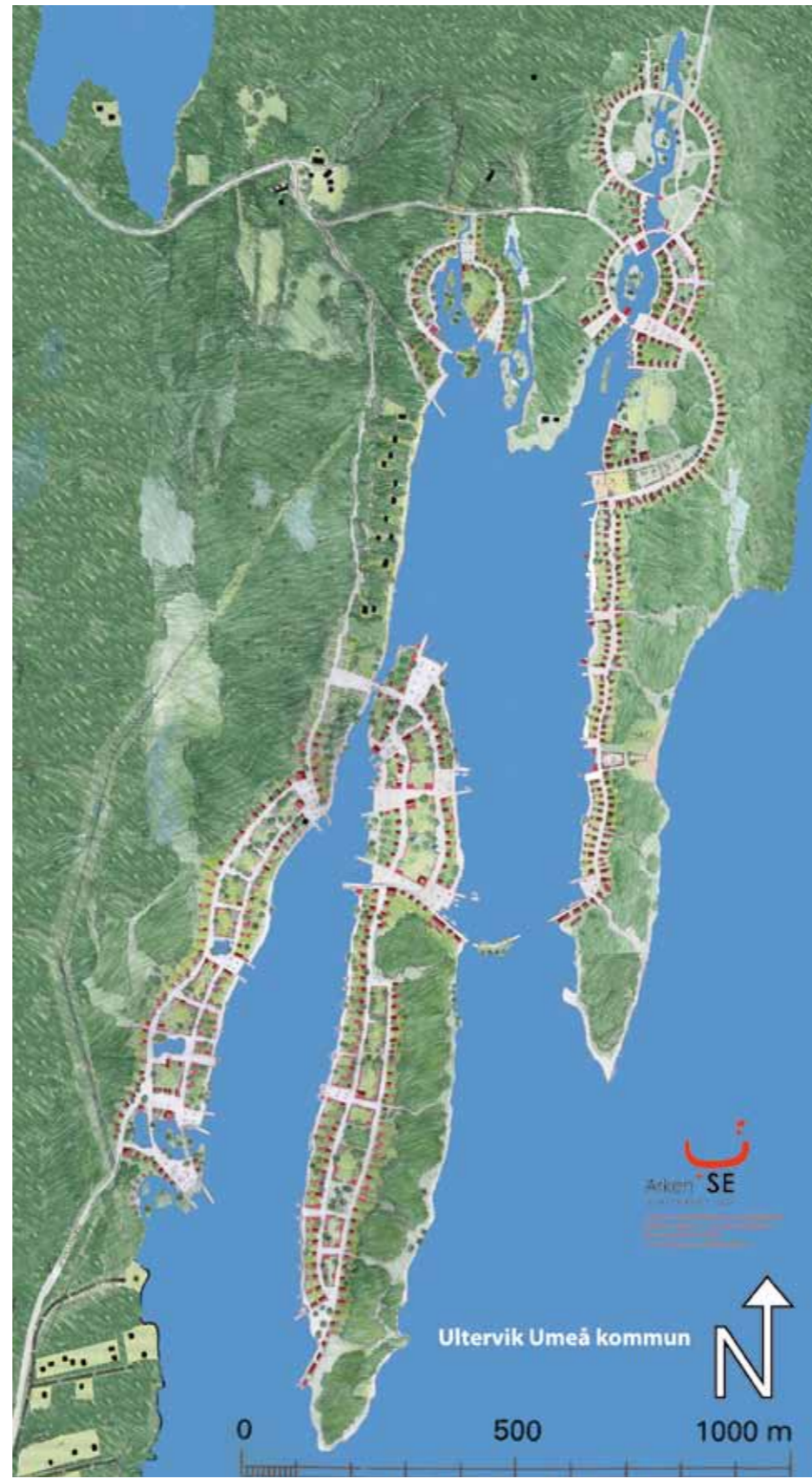

V

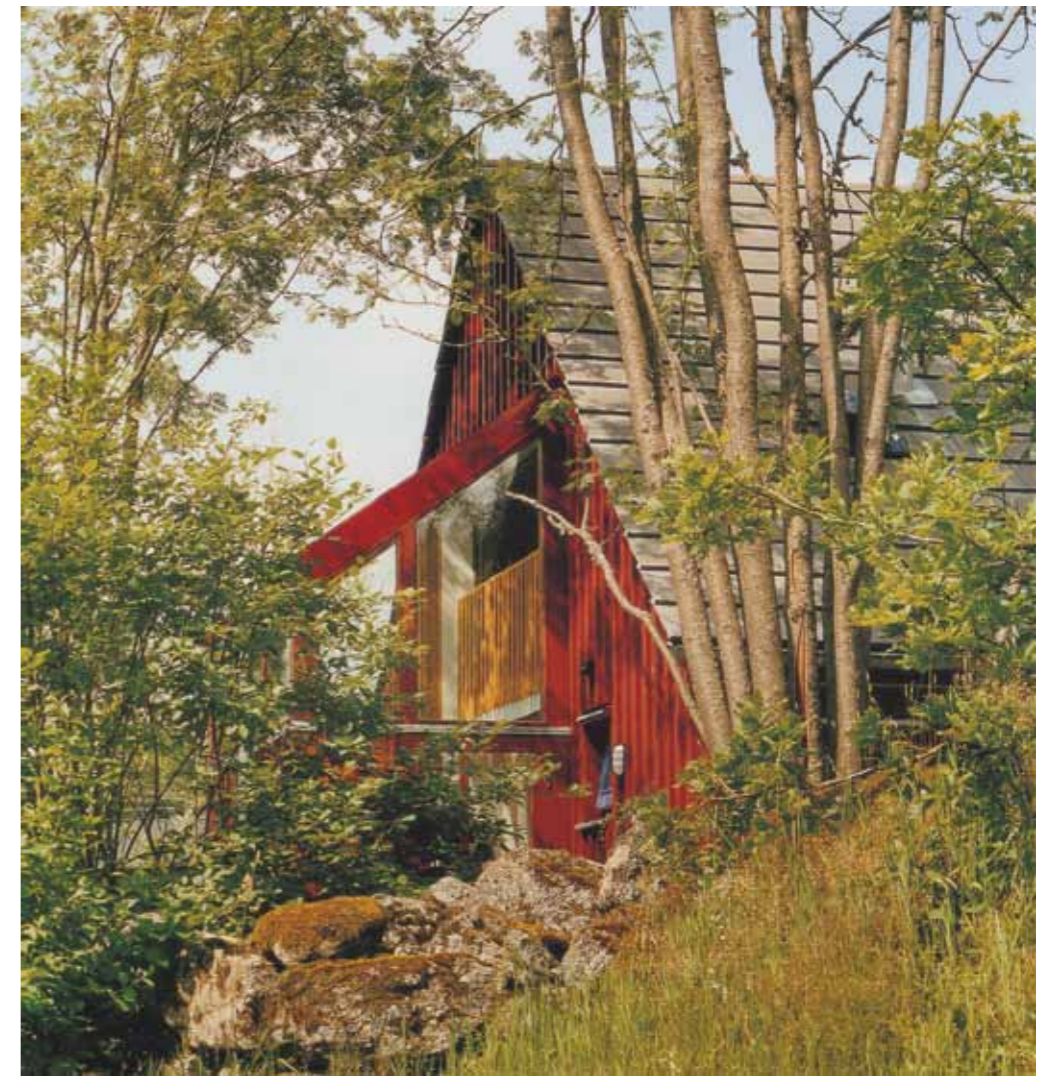

VI

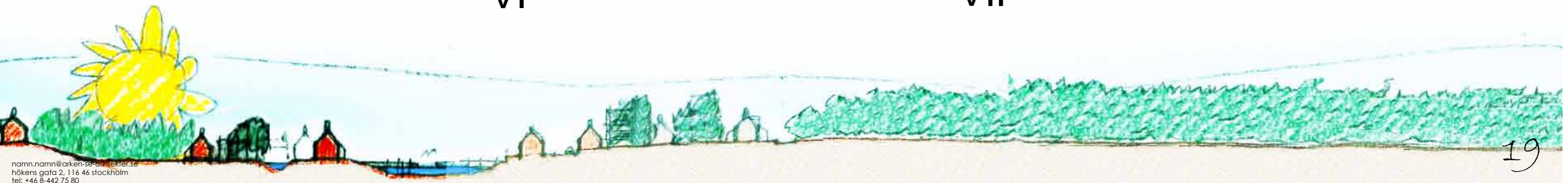

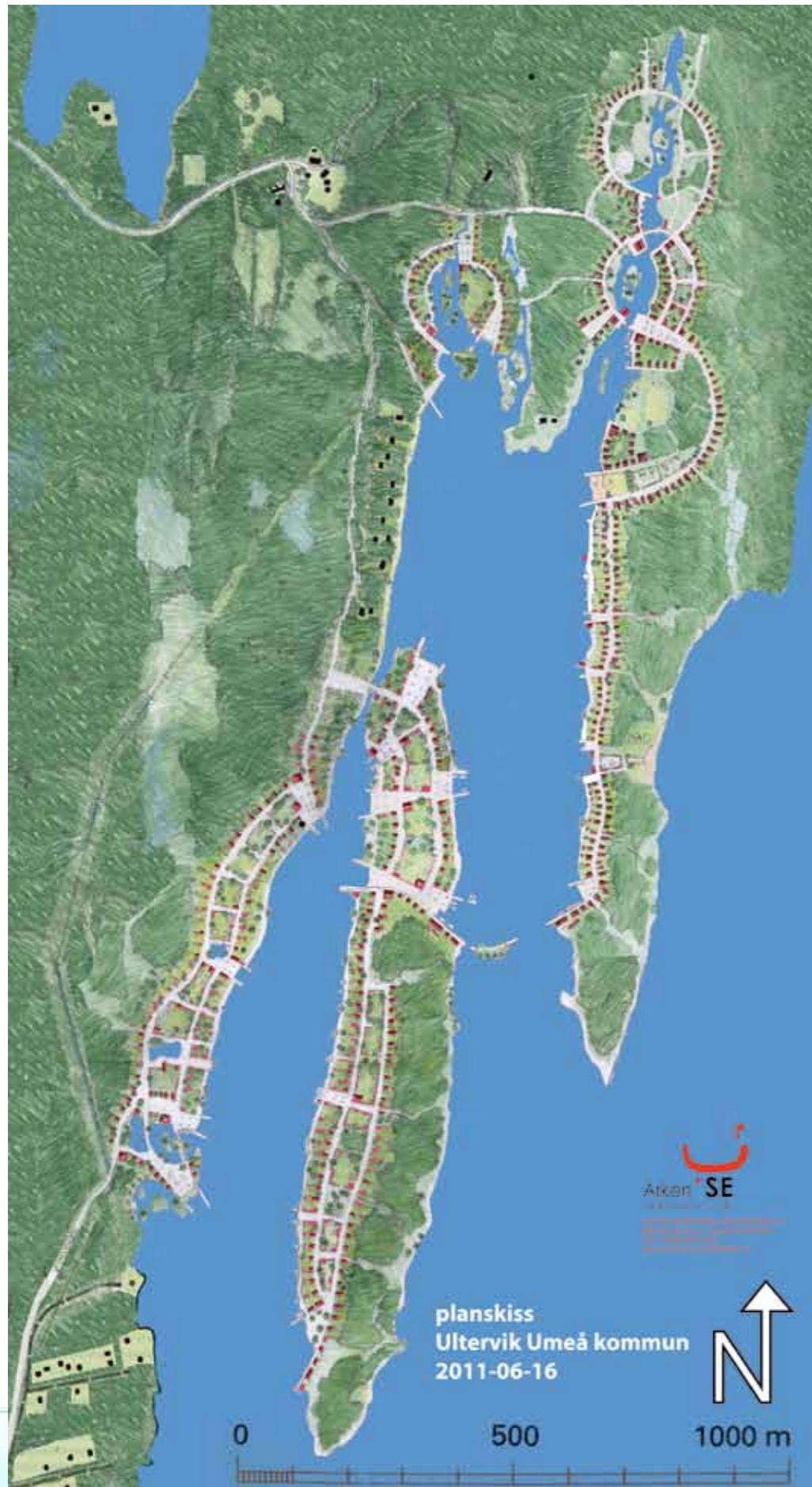
VII

Hestra ark. Niels Torp

Ulvtervik Arken

Tekniska system – individuella, lokala och samordnade

Infrastrukturer för vatten, avlopp, energi och trafik påverkar utbyggnadsordningen. Men den moderna tekniken med lokala pannor, trekammarbrunnssystem, etc gör att också andra aspekter spelar in. T ex aspekter på lansering, processens smidighet och fördelning av efterfrågan.

Parkering

Parkering förutses ske på egna tomten. Gäst och kundparkering kan ske på illustrerade långtorg – och i fickor längs bygatorna. Besöksnäring i form av husbilar och husvagnar kan erbjudas plats i de båt- kvarter som sommartid är fria från båtar.

Bad och Festplats

Bad illustreras vid Trebuskuddens inre del. Intilliggande gräsyta, eller gräsytan i samma rundbys mitt kan fungera som festplats. I bägge alternativen finns rejäla parkeringar till hands.

Dragfärja

Mellan Granskär och Trebuskudden finns vid den lilla holmen ett läge för små broar och en dragfärja,

Arkitektur - typologier

Arkitekturen bör varieras, förslagsvis inom temat fiskeläge. Hustyper som bejaktar tillbyggnad prioriteras. Strategin med "fin sida och fri sida" avser inte stil utan kravet att varje hus ska vara med att forma gatuum/torgrum och där visa en framsida, t ex med ett köksfönster, entrédörr, sittbänk etc. Uppradning av en speciell hustyp skall undvikas. Inget hus tillåts vara identiskt med sitt grannhus.

Strävan efter fiskelägeknutna stämningar är ett effektivt tema, men det bör balanseras med behovet att bejaka personliga uttryck och experimentlusta. Skogen bör bilda ram – både för sin stämning och för mikroklimatet.

Ark. Sandell

Vistet ark. Landström

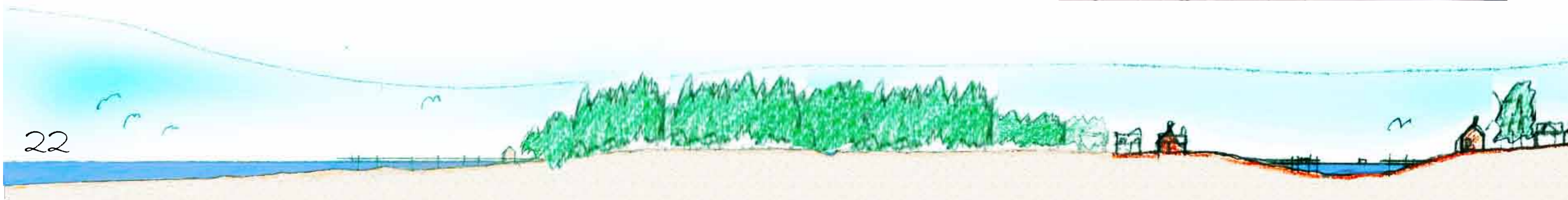
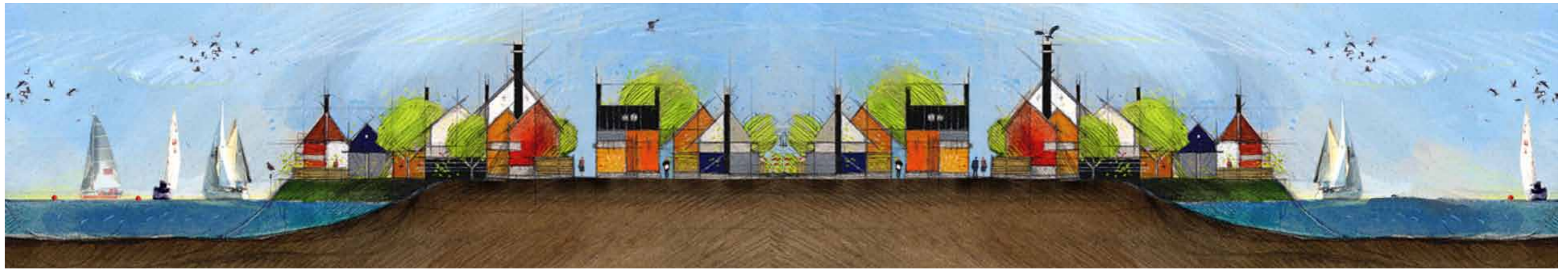

Arvesundhus ark. Gunnar Bäckman

Nyfiskeläge Norrfällsviken Gillark/Arken

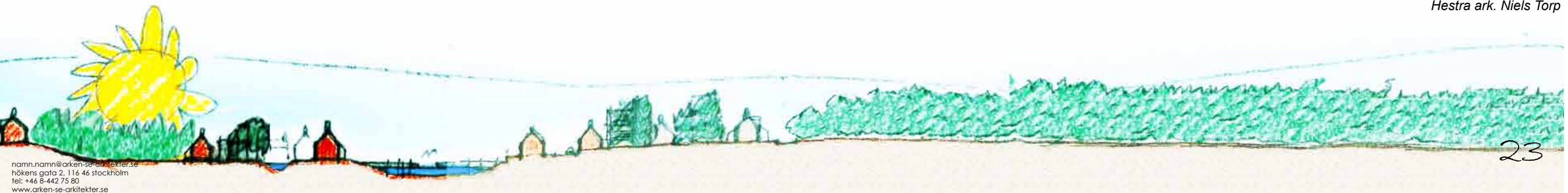

Gatusektioner

Också byvägar kan bilda gaturum. Illustrationen visar att husens godsida ligger framme vid byvägen. En förgårdsmark på 1,5m ger plats för plantering, uthängande skyltar, burspråk, balkonger och eventuella efterkommande ramper. Mellan moderhus och car-port finns möjlighet att placera träd som kikar fram i gaturummet. Gatubredden hålls nätt för att främja stillsamt körbeteende. Bredden varieras för att ge en uppdelning i sekvenser med olika karaktär och för att anpassas efter tillfälligheter i terrängen, enstaka klippblock, märkesträd, etc.

Hestra ark. Niels Torp

Fåglar och mygg

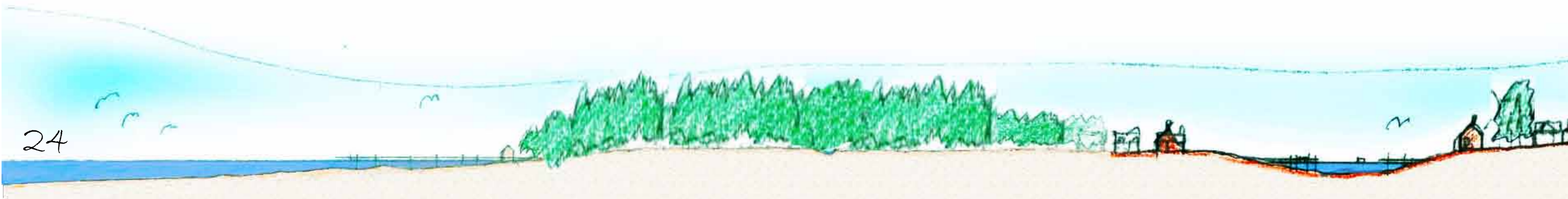
Dagens våtmarker, myrar och kustband medför mycket mygg och därmed rikt fågelliv. Det hör till denna bygd. Omdaning till "inre vatten" som illustreras i rundbyarna kan i någon mån minska myggtillgången lokalt, men Täftefjärden lär även fortsättningsvis rymma retsamma mygg – och tjugusande fågelliv.

Naturreservatet

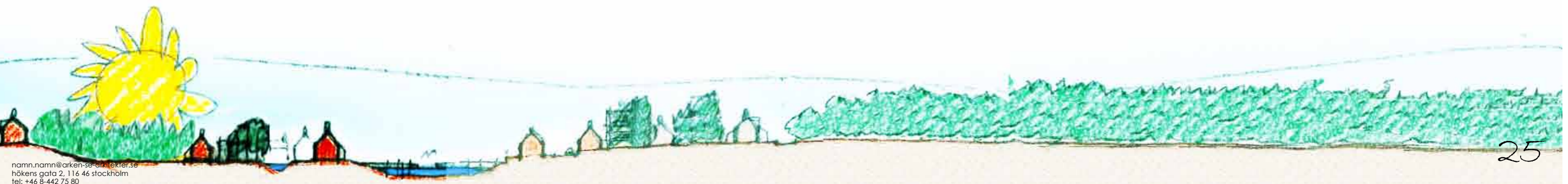
Skyddsområdet runt Degersjön ligger långt in i storskogen, svårt att nå, svårt att parkera vid. Ett nyfiskeläge vid Ultervik kan ändra på detta. Ny anfart från Inner-tavle, p-yltor och till och med en ev busslinje skulle göra reservatet till en bättre använd resurs.

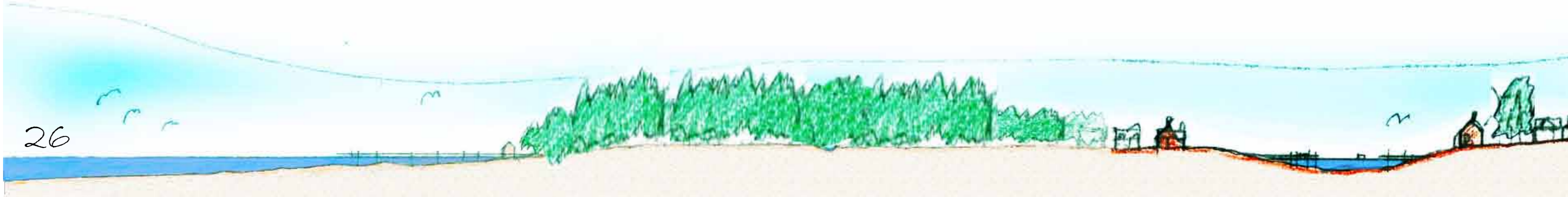
Klimatförändringar

Klimatförändringar diskuteras, scenarierna varierar stort, allt ifrån att traktens landhöjning kommer att neutralisera havets höjning, till uppskattningar om att vi kan behöva beakta 2-6 meters förhöjningar, i de stora fluktuationerna. Den här illustrationen beaktar scenarier som antar att vi ska kunna klara 2 meters högre vattenlägen.

Service

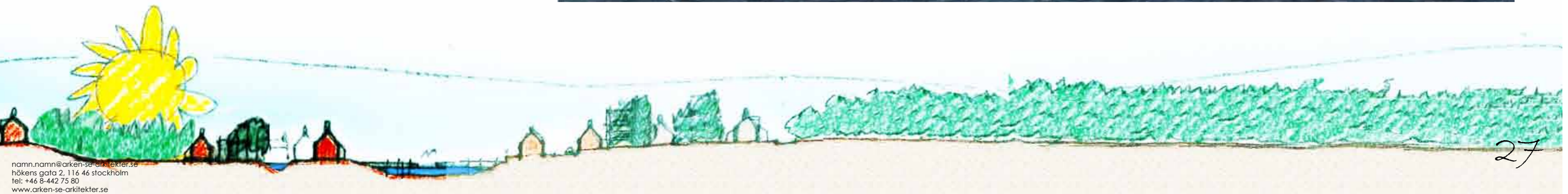
Lokal service kan ges betingelser utöver det vanliga ifall en plats - som i det här fallet Ultervik - ges en tydliga lokal marin charm och ifall synergier med båtlivet kan komma till stånd. Några alternativa lägen för hamnrestaurang, båtservice bryggor, slipar, illustreras. Alla ligger en bit inne i vikarna. Goda nordiska referenser är Fjäderholmarna och fiskelägen som Ulvön, Åstol, Ærösköbing, Marstrand och Skudeneshavn.

Huvudmannskap

text

Annans mark

Illustrationen berör på vid Granskärssundet andra markägares ägor. För den skall markeras möjliga hus där med streckade linjer. I en vidare bearbetning bör en bredare krets av intressenter och markägare inbjudas till diskussion om möjliga samordningar för allas bästa.

Ytor och antal

Totalt illustreras ca 500 enheter.
De fyra rundbyarna omfattar vardera 30 - 50 enheter. Radbyarna kan göras långa men de kan också växa i stillsam takt. Självbyggartomter föreslås inflikade i både rundbyar och radbyar. Tomtbredd längs byvägarna illustreras ca 15m-20m. I djupled 15m-30m. I husklungorna, tibblena, ligger tomterna tätare på fiskelägevis. "Flerfamiljsstugor" rekommenderas för att gynna en god mix. Hushöjder bör variera. Det mesta illustreras som lv, dvs envåningshus med möjlighet att nyttja vindar och souterrängar.

Bebyggelseytan omfattar ca 50 ha.

Vägen från Innertavle till Ultervik är ca 4km enkel skogsväg som behöver upp- rustas. Vägar inom den illustrerade be- byggelsen kan skattas till ca 8km. Strand- promenader uppskattningsvis ca 4km.

Torbjörn Einarsson, ark SAR MNA
Gunnar Jutelius, ark
Peer-Ove Skånes, ark SAR MNA MAA

namn.namn@arken-se-arkitekter.se
hökens gata 2, 116 46 stockholm
tel: +46 8-442 75 80
www.arken-se-arkitekter.se

